

“L’anècdota viscuda suggereix el retrat de la persona”

El dia 7 de març, Josep M. Espinàs va celebrar el seu vuitantè aniversari amb el seu vuitantè llibre, *Relacions particulars*, editat per La Campana. Hi evoca les seves trobades amb sis escriptors de pes, Salvador Espriu, J. V. Foix, Miguel Delibes, Josep Pla, Camilo José Cela i Josep Maria de Sagarra.

—Quin procés heu seguit per crear aquestes peces, aquestes cròniques de les trobades amb els sis escriptors? Totes semblen seguir un patró semblant.

—Primer vaig escriure la d’Espriu. El vaig llegir jo, el va llegir l’editora, Isabel Martí, i vam veure que tenia un to i que no era un retrat convencional. L’anècdota viscuda, la manera de fer, com diu en Pla, és el que suggereix el retrat de la persona. Vaig esperar una mica i vaig pensar, qui ara? I vaig fer en Foix. I sense reflexionar gaire sobre com havien de ser, vaig escriure els restants, sense premeditar-ho, com tots els meus llibres. No m’agrada la paraula retrat, però sí que són uns retrats.

—La paraula “relacions”, expressió que precisament titula un dels primers llibres de Josep Pla, el mesratge del qual invoqueu en el pròleg, indica que són dos, els personatges presents, el personatge observat i l’observador, i no pas un observador neutre ni innocent, sinó una persona que condiciona la conducta de l’altre.

—Aquests personatges actuen en funció de mi. El títol indica que hi ha un contacte entre dos. I això et porta també a parlar de tu mateix, a introduir-hi el teu matís.

—Actuen, heu dit. Actuen davant d’un jove escriptor. Són damunt d’un escenari. Per això, l’escenari hi té tanta importància.

—Hi estic molt d’acord. És com un viatge a peu. T’asseus en un pedrís i muntas una actuació. Visites un escrip-

tor i muntas una situació. Quan entro a casa de l’Espriu, és una escena que podria haver filmat Fellini. O l’escena de la terrassa de l’hotel de Formentera amb en Delibes, estirant les cames, oblidant-se de les sessions del col·loqui internacional de novel·la. En aquest sentit, el llibre lliga amb altres de meus, tot i ser tan diferent. Perquè, al capdavant, parlo dels personatges com si fossin anònims. Expliques la situació. El marc. L’escena amb en Foix és de teatre còmic, o de teatre sarcàstic. La gent podria llegir el llibre oblidant que són escriptors, i els interessaria igual, com s’interessen els meus lectors dels viatges a peu per aquella noia desconeguda que apareix de sobte a la cantonada. Podran dir, quin tipus, en Foix!, sense saber qui era. Si aconseguixo això, llavors, penso: el llibre pot funcionar.

—En algun cas separeu la vostra admiració per l’escriptor de la vostra opinió sobre la persona. Amb en Pla queda clar, això. També amb en Foix.

—El personatge de Foix em fa gràcia. Una persona que diu que es dedi-

ca a les seves afeccions literàries i espirituals és un personatge pintoresc. I de Pla no comparteixo la seva manera d’envellir. Hi ha dues maneres d’envellir, el que guanya en tolerància i el que es fa cantellut i s’amarga i tot ho troba negatiu, perquè veu que se li acaba la vida. Pla era d’aquesta mena. Jo penso, a diferència de Pla, que el present és massa important per posar-se de mal humor, per viure amargat, enrabiàt. És el que diu Espriu, no m’indigno perquè no tinc gaire bona salut. Però no m’he dit: he de posar-hi qualitats i defectes, no. No he planificat res. El llibre no segueix cap esquema. El que tinc estructurat és una narració. Hi ha un fil narratiu que funciona, un ritme que s’imposa, i això és el que et fa dir, això s’escau, això no.

—Sense esborranys ni notes?

—Sense. He seguit el mateix procés mental de sempre, perquè m’ha funcionat molt bé. Sense estripar ni afegir, sobre la primera redacció del text.

—Aturant-vos, a fer una pipa, quan us encalleu, com Pla quan es feia el cigarret?

—No. En aquest punt no estic d’acord amb en Pla. És possible que si estic escrivint i arriba un punt i a part, encengui la pipa per fer un descans, però no per superar un escull.

—Encara escriviu a màquina?

—Encara, dieu? És com si em preguntéssiu, encara viviu? Clar. Tinc la sort de no necessitar ordinador. Escric directe a màquina, sense correccions. Em diuen que a l’ordinador pots esborrar, corregir, afegir text on vulguis. Això no em cal. Amb la màquina, penses, escrius i imprimeixes. Jo penso amb frases senceres.

—Confesseu que esteu rendit a la seducció de la tipografia de la lletra de la màquina d’escriure. A diferència de la de l’ordinador, una “a” és una “a”, una “m” és una “m”, amb tota la seva força tipogràfica.

—Això seria molt literari i molt bo-
nic, però no és cert. Per a mi, la mà-
quina és una eina. M'envolto d'eines
que m'ajuden, però no me n'enamoro.
Tampoc no he buscat mai la màquina
d'escriure que tingui les lletres més
boniques. Cap, sabeu?, jo he escrit en
qualsevol lloc, a la sala d'espera del
metge o al fons d'un bar. Les meves
eines són tan normals com jo, no han
de ser distingides.

—La diferència d'edat, jo diria
d'època, entre els personatges del
llibre, sobretot els catalans, i el me-
morialista és molt clara. Vénen d'un
passat molt ric, tenen una herència.

—Sóc conscient de la separació que
hi ha entre ells i jo. Jo era un jovenet
que s'estrenava.

—Els sis són molt diferents entre
si.

—Molt. I això fa que cada retrat que-
di molt independitzat, encara que l'es-
til literari sigui el mateix. Cadascú és
un món. És curiós, ara m'adono que
tant Foix, com Espriu i com Pla eren
bastant solitaris. S'havien quedat sol-
ters o en tenien una certa vocació. El
que queda clar és la meva sensació
d'intrús que s'acosta a uns personatges
amb caràcter.

—La paraula és aquesta, "caràc-
ter". Van construir uns personatges
de trets molt marcats, molt potents,
fins i tot en les seves febleses, manies
o vicis.

—Sí, teniu raó. Que en part estaven
molt influïts per les circumstàncies en
què es van trobar.

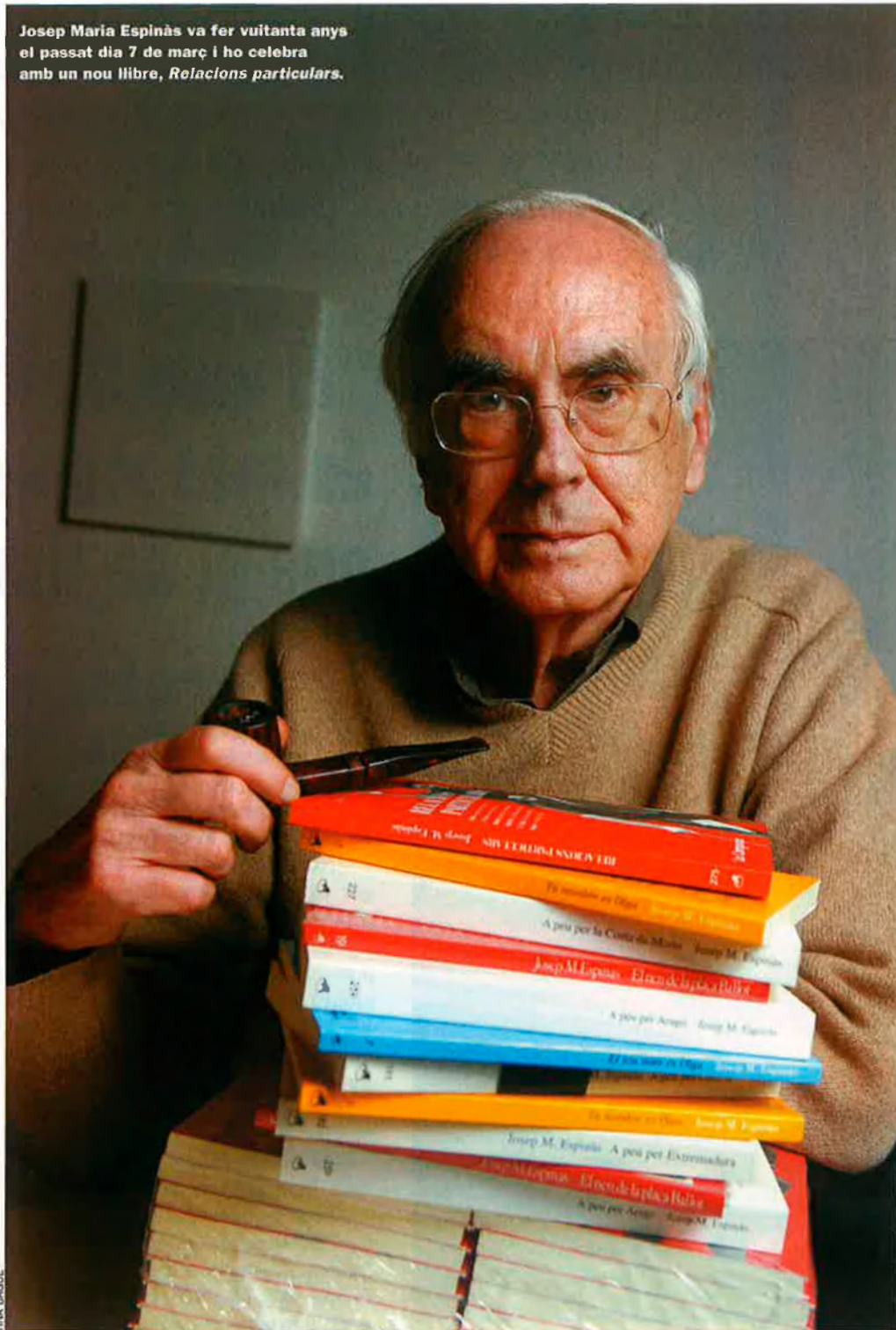
—La vida els va endurir.

—Perquè venien d'abans de la guerra
i van patir una segona duresa, la post-
guerra franquista. De cop i volta, el ca-
mí se'ls va fer gris i fosc i no sabien,
malgrat el gran bagatge que tenien al
darrere, si podrien fer camí com a es-
criptors en català.

—El que heu escrit ho teníeu me-
moritzat, tot i els anys escolats. Al-
gunes anècdotes us les havia sentit
explicar. El fet que les hàgiu explicat
diverses vegades, al llarg dels anys,
us ha ajudat a mantenir-les vives al
cap, i en detall, no? Si no ho hagués-
siu fet, sense un dietari potser no
hauríeu pogut escriure el llibre.

—En efecte. Les he recordat sempre
perquè em semblaven trets identifica-
bles de les relacions que vaig tenir-hi.

Josep Maria Espinàs va fer vuitanta anys
el passat dia 7 de març i ho celebra
amb un nou llibre, *Relacions particulars*.

"Mai no he format
part de penyes
literàries ni
he perseguit
escriptors"

Sí, les he mantingudes vives. Hi ha
ajudat el fet que mai no he format part
de penyes literàries ni he perseguit es-
criptors. Les ocasions que he tingut de
relacionar-me amb escriptors han estat
excepcionals i per això m'han quedat
més. Si no, m'hauria fet un garbuix.

Lluís Bonada